

כשל מצרי מודיעיני ופיקודי מול צליחת צה"ל

מבוא

אפשר להציג את מלחמת יום הכיפורים בחזית המצרית בשני חלקים עיקריים: הראשון הוא מפתחת המלחמה בצה"ל 6 באוקטובר 1973 ביוזמה מצרית, צליחת התעלה לסיני, ההפתעה הרבתי בצה"ל ובמדינה מן המהלך הערבי המשותף והבוזמני בסיני וברמת הגולן, והבלבול במפקדות הבכירות, בעיקר בפיקוד הדרום ובמטה הכללי, בדגש על הזירה המצרית. החלק השני מצליחת צה"ל את התעלה לגדה המערבית בליל ה-15-16 באוקטובר, ומה שקדם לשלב זה: ההתקפה המצרית הכושלת ב-14 באוקטובר לכיוון המעברים, שנועדה לסייע לסורים להקל את הלחץ של צה"ל בחזית הצפונית; קרבות פתיחת הציר לתעלה לקראת ביצוע הצליחה, והלחימה שהתנהלה בהמשך בגדה המערבית של התעלה.

למרות שהרמטכ"ל שאזלי מציין בספרו כי תוכנית המלחמה המצרית הניחה מראש כי האויב ינסה לתקוף את ראשי הגשר מן העורף, וכי נבחרו שלושת הנקודות בהן הוא יוכל להבקיע את ראש הגשר המצרי שבגדה המזרחית, כשאחת מהן הייתה דוורסואר, הרי

ההתמודדות המצרית מול צליחת צה"ל לגדה המערבית של התעלה לוותה בכשל מודיעיני ופיקודי. המפקדה הכללית המצרית ב"מרכז 10" בקהיר קיבלה את הידיעות הראשונות על צליחת כוח אויב למערב התעלה ממפקדת ארמיה 2 בבוקר ה-16 באוקטובר. היו אלה דיווחים נינוחים, שלא גרמו להרגשת דחיפות או לחששות האמת המרה התבררה בהמשך

אל"ם (בדימוס) פסח מלובני

השריון של צה"ל צולח את התעלה על גבי דוברת תמסחים | צילום: ארכיון צה"ל

צה"ל במהלך המלחמה, לא הצליח המודיעין הצבאי המצרי לעמוד על הכנות צה"ל לצליחת התעלה, וגם אם התקבלו ידיעות כלשהן בנושא, הן לא זכו להתייחסות ראויה. תקלות מודיעין היו גם בצד המצרי.

למודיעין המצרי היה מידע קודם על אימוני צה"ל בצליחת מכשולי מים, ולמרות שקיבלו מידע ממקורותיהם על העברת אמצעי צליחה ממחסני החירום בסיני והנעתם לעבר התעלה, הם היו עסוקים בניהול הלחימה בשטח באותה עת, ובהתארגנות מחדש בעקבות מפלתם הקשה בקרב השריון של 14 באוקטובר, ולא לקחו בחשבון את האפשרות כי צה"ל עשוי לנצל את המצב החדש שנוצר כדי לבצע מהלך כזה, ולבצע צליחה נגדית מיידית ומפתיעה של תעלת סואץ, מסיני לשטח מצרים. גם פטרוניהם הסובייטים לא עלו על אפשרות כזאת ולא התכוננו לה, למרות שעקבו אחרי מהלכי הלחימה של צה"ל מתחילת המלחמה באמצעות מקורות המודיעין שהפעילו באזור, כולל לווייני ביון.

ראש המודיעין הצבאי המצרי לפני המלחמה ובמהלכה, לואא' פואד נצאר, ציין בזיכרונותיו כי היה ידוע להם ממקורותיהם, כשנתיים לפני

ארמיה 2 השתרע מקנטרה ועד דורסואר בחלק הצפוני של התעלה, והיה באחריות ארמיה זו, וראש הגשר של ארמיה 3, שהשתרע מהאגמים המרים ועד פורט תאופיק בדרום התעלה. כך נוצר פער באורך של 35 ק"מ, שכלל את מרבית השטח של האגמים המרים.

אחריות ההגנה על פרצה זו נחלקה בין שתי הארמיות, מבלי לקבוע באופן ברור את גבול החלוקה ביניהן. ארמיה 3 לא יכלה להקצות כוחות כדי לתת מענה לבעיה, בשל מחסור בכוחות שהיו לה (רק שתי דיוויזיות חי"ר: 7 ו-19), כפי שהיה אמור להיות על פי הדוקטרינה, שחייבה חבירה בין כוחות שתי הארמיות בגבולות השכנים שלהן. מצב זה יצר התייחסות של הפיקוד המצרי, שאזור האגמים המרים הוא מחסום טבעי מבחינת האויב, שאותו לא יוכל לחדור, ולכן לא הוקצו כוחות להגנת גזרה זו, ובשל הימצאות פרצה זו בין ראשי הגשר של שתי הארמיות שילם הצבא המצרי מחיר קשה.

הכישלון המודיעיני

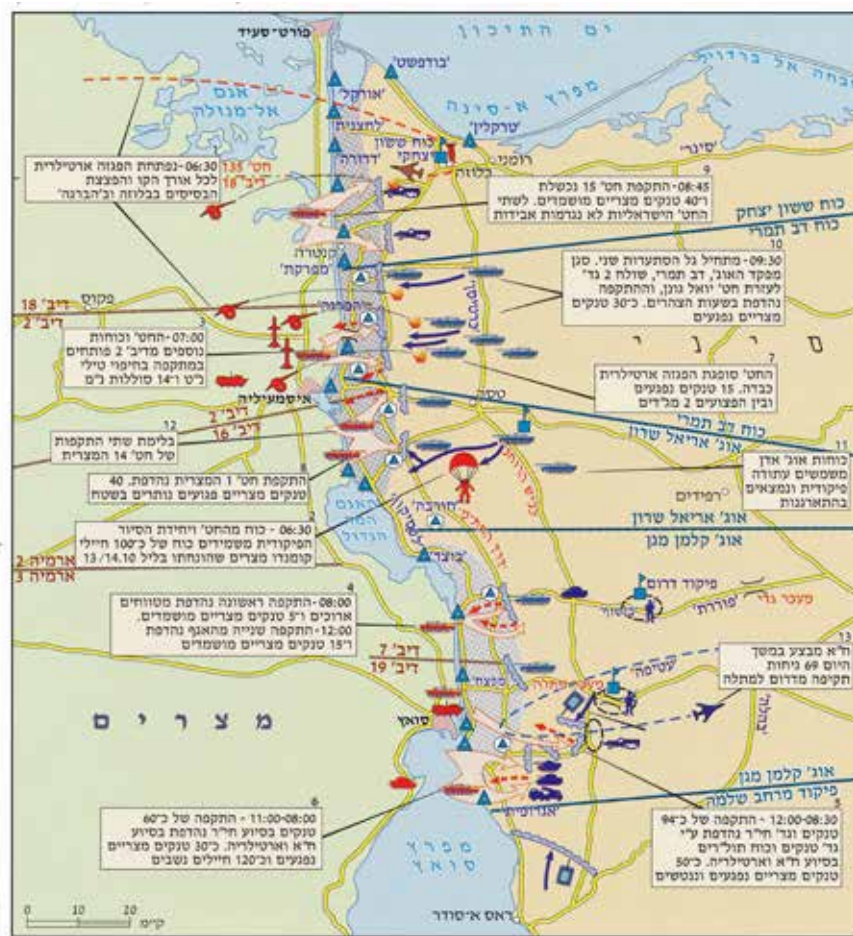
למרות שהמצרים הפעילו בחצי האי סיני מקורות מודיעין שונים כדי לעקוב אחר פעילות

שהמהלך היה מתחילתו הפתעה לפיקוד המצרי ולהנהגתו, ובדומה למה שקרה בצה"ל עם פרוץ המלחמה – נוספו להפתעה גם מבוכה ובלבול, וכתוצאה מכך הערכה לא נכונה של המצב, וקבלת החלטות שגויות. כול אלה בשל כשלי מודיעין והחלטות פיקודיות מוטעות ושגויות.

כתבה מציגה את מה שקרה ברמות הפיקוד השונות בהנהגה ובצבא המצרי, על רקע אירועים אלה, בהתבסס על מקורות מצריים, שהתפרסמו מאז.

ההתייחסות המצרית לפרצת דורסואר מתחילת המלחמה

כיצד נוצרה הפרצה (כך המונח המצרי לאזור ממנו צלחו כוחותינו לגדה המערבית של התעלה)? ההיסטוריון המצרי לואא' (אלוף) ג'מאל חמאד מסביר בספרו את הסיבה להיווצרות פרצת דורסואר במערך ההגנה המצרי בגדה המזרחית של תעלת סואץ. לדבריו לאחר ביסוס חמשת ראשי הגשר של דיוויזיות החי"ר המצריות, שצלחו לגדה המזרחית של התעלה, וסגירת הפרצות שהיו ביניהן במסגרת כול ארמיה, נוצרו בפועל שני ראשי גשר ארמיונים. ראש הגשר של

בלימת מתקפת השריון המצרית ביום 14 באוקטובר 1973. מתוך הספר "לא על מגש של כסף" בעריכת יהודה ואלך

תרגול מוזר של נהיגת טנקים בשטח, שביצע גדוד טנקים, ממנו הסיק כי הישראלים נערכים לקראת ביצוע משימה מיוחדת. בדיעבד הבין שהציוד המוזר שראה, היו החלקים מהם הרכיב צה"ל את הגשר הקבוע על התעלה (הכוונה לדוברות "התמסחים") וכי אימוני גדוד הטנקים נעשו במסגרת ההכנות לצליחת צה"ל באזור דוורסואר בליל 15-16 באוקטובר.

ג. מידע אחר בנושא זה התקבל מזיכרונותיו של לואא' ממדוח חשמת, טייס צילום מצרי, שמתאר את גיחות הצילום שהוא וחבריו ביצעו במהלך המלחמה, ומספר כי באחת הגיחות שביצע לאחר ה-9 באוקטובר, בציר המרכזי מאיסמעיליה לטסה, הוא צילם במקרה את הגשר הישראלי, שהיה בתנועה בציר זה, עליו צלחו הישראלים את התעלה בדוורסואר.

מליז (רפידים). לדבריו הוא ראה ב-13 באוקטובר את הכוחות הישראלים מקדמים לעבר החזית אמצעים שנראו לו מוזרים באותה עת. היו אלה משאיות גוררות, שכל אחת נשאה צינורות ביוב ארוכים וענקים, ובנוסף, אחת מהן נשאה משהו שנראה לו כסלע ענק. לדבריו, הוא לא הבין במה מדובר, והתבקש על ידי המפקדה הכללית לבדוק אם לא מדובר בטילים גדולים. הוא שלל אפשרות זו, ואישר שאלו הם צינורות גדולים, הנישאים על ידי המשאיות הגוררות, יחד עם סלעים ענקיים. בראיונותיו בשנים האחרונות, אמר ראש המודיעין הצבאי המצרי, כי קיבלו דיווח מאחד הסירים שלהם, שהגשרים הישראלים הגיעו לסיני, דבר שאימת את הערכתם שישראל מתכננת לצלוח את התעלה באזור דוורסואר. עוד קודם לכן, ב-10-13 באוקטובר, הוא ראה

המלחמה, שישראל מתאמנת בצליחת מכשול מים בכינרת, ובעקבות כך הוא כתב דוח בנושא לנשיא סאדאת, שישראל מתאמנת לצלוח את תעלת סואץ באזור האגמים המרים, הדומים לכינרת. בשל כך נקבעה תוכנית, כמענה למהלך אפשרי כזה, והמשימה הוטלה על דיוויזיה משוריית שנוערה במקום, כדי להתמודד עם כוחות ישראלים צולחים². בעקבות הלחץ הישראלי על הכוחות הסורים בגולן, וההחלטה המצרית לסייע לסורים ולהקל אותו באמצעות פיתוח ההתקפה מזרחה, הועברה הדיוויזיה לגדה המזרחית של התעלה, וספגה מכה קשה בהתקפה שנוערה ב-14 באוקטובר. בעקבות כך ובשל מידע שישראל קיבלה מהאמריקאים על העברת הדיוויזיה, היא ניצלה זאת וביצעה את הצליחה (כוונתם למידע מגיחת הצילום של מטוס SR-71 ("הציפור השחורה")), שהתקיימה ב-13 באוקטובר מעל זירות הלחימה בסיני ובגולן). ממקורות אחרים עולה כי המודיעין המצרי קיבל ידיעות על ההכנות לצליחה בצד הישראלי מכמה מקורות:

- א. אחד מאנשי שבט התראבין מסיני, שהשתייך לארגון המודיעין הצבאי המצרי "בני סיני" שהוקם לאחר מלחמת ששת הימים למשימות איסוף מודיעין בסיני, דיווח ב-1972 על אימוני הצליחה שביצעה ישראל באזור סכר הרואיפה שבמרכז סיני, שם ראו ציוד צליחה שבו נעשה שימוש (הכוונה כנראה לגשר הגלילים). היה זה מידע חשוב ביותר ומוזר, שכן התברר שישראל מתאמנת לצלוח מכשול מים בשעה שגם מצרים מתאמנת לצלוח את תעלת סואץ. האיש אף שלח למודיעין הצבאי כמה תמונות שצילם של הציוד שראה בשטח, שבו התאמנו. במהלך המלחמה באוקטובר 1973 דיווח אותו סוכן, כי הציוד שאילו התייחס בעבר, הוצא מהמחסנים שבהם נמצא, והוא בדרכו לתעלת סואץ. הייתה זו ידיעה הראשונה בדבר האפשרות שהאויב (צה"ל) עומד לצלוח את התעלה מערבה בגזרת דוורסואר³.
- ב. קצין הסיוור אוסאמה אל-מנדוה פרסם ספר על פעילותו במלחמה וגם לאחריה בתוך חצי האי סיני⁴. הקצין בדרגת נקיב (סרן) פיקד על יחידת סיוור שפעלה מתחילת המלחמה בסיני, בקרבת צירי התנועה העיקריים המובילים לתעלה, וכן בקרבת מפקדת צה"ל באום מרג'ם ושדה התעופה

הערות:

1. ג'מאל חמאד: **מערכות המלחמה בחזית המצרית**, פרק ב', עמ' 123.
2. לפי ראש המודיעין, הכוונה לדיוויזיה משוריית 21, לפי הרמטכ"ל, הכוונה לדיוויזיה משוריית 4. סעד אל-דין שאזל: **חציית התעלה, מערכות 1987**, פרק ו', עמ' 184.
3. כתבה באינטרנט על **גבורת ערביי סיני במלחמת יום הכיפורים**.
4. לואא' אוסאמה אל-מנדוה: **מאחורי קווי האויב**, 2017 קהיר. חלקים ממנו פורסמו באתר "אל-שרוק" ב-30 בספטמבר - 2 באוקטובר 2017. הקטע הזה מופיע בחלק 3 (2 באוקטובר). הנ"ל שימש קונסול מצרים בישראל.
5. זכרונות החייל סעד זע'לול, שפורסמו בעיתון אל-אתיחאד של מדינת האמירויות, ובספרו של ד"ר אברהים אל-בחראוי: **מעשי הגבורה המצריים**, אוקטובר 1967 - אוקטובר 1973. נמצא באינטרנט בכמה אתרים.

ד. מידע נוסף בנושא התקבל ממקורות סיגנט. על פי זיכרונותיו של חייל ששירת בתקופת המלחמה ביחידת הסיגנט המצרית, זוכה לכינוי "צייד האלחוט"⁵, הם ידעו על צליחת כוח קטן של צה"ל את התעלה, ואף קלטו את השיחה בין האלופים שרון וגונן, שבה הזמין שרון את גונן לשתות תה על אדמת אפריקה. עם זאת, הטיח החייל ביקורת במפקדה המצרית שפעלה באזור, שאלה העוברים ידיעות אלה, על כך שלא עוררו בה כול עניין, ובכך התאפשר לאויב להזרים לגדה המערבית של התעלה כוחות רבים.

היערכות הכוחות המצריים בגדה המערבית של התעלה ערב הצליחה⁶

עם העברת דיוויזיה משורינית 21 בבוקר ה-14 באוקטובר ממערב לתעלה מזרחה לראש הגשר של דיוויזיית חי"ר 16, לא נשאר שום כוח מצרי רציני בגזרת ארמיה 2 בגדה המערבית, שיוכל לבלום חזירה אפשרית של כוחות האויב, למעט חטיבת חי"ר ממוכן 10 מעתודת המפקדה הכללית, שהייתה ערוכה בגזרת קנטרה, ודיוויזיה חי"ר ממוכן 23, פחות חטיבת שריון 24, שסופחה לדיוויזיית חי"ר 2, והייתה ערוכה ממערב לתעלה, ומצפון לתעלת איסמעיליה, במסגרת רצועת ההגנה השנייה של ארמיה 2.

מפקד הארמיה לואא' סעד מאמון, הורה להעביר את חטיבת 116 חי"ר ממוכן מדיוויזיה 23 לצומת עות'מאן אחמד עות'מאן, שהיא מפגש הציר איסמעיליה – קהיר המדברי עם ציר קצאצין – אבו סולטאן, הנמצאת כ-30 ק"מ ממערב לתעלה, כדי שתהיה מוכנה לבצע התקפת-נגד, לבלימת כול חזירה של כוחות האויב בגזרה שמדרום לתעלת איסמעיליה, ועד קו הגבול עם ארמיה 3 בדרום.

גדוד חי"ר ממוכן אחד מהחטיבה נערך בצומת אבו סולטאן – כביש האמנה, 5 ק"מ ממערב לאגם המר הגדול, ושדה התעופה בדורסואר, ופלוגה מהחטיבה הוקצתה לפעול נגד כוחות מונחתים-מוצנחים של האויב. בקטע שבין דורסואר ועד פאיד היה ערוך גדוד חי"ר כוויית, ומשם דרומה עד לגבול עם ארמיה 3, היה ערוך גדוד אבטחה 10 – שתי יחידות חלשות מבחינת חימושן ויכולתן המבצעית. אגד (מג'מועה) קומנדו 129 היה ערוך

בשדה התעופה של אבו צוויר, וגדוד מרגמות כבדות היה ערוך בשדה התעופה בדורסואר. עוד היו ערוכים בגזרה שני אגדי הארטילריה של הארמיה וגדודי הגנה אווירית של טק"א SA-2 ו-SA-3, במרחק של 10-15 ק"מ ממערב לתעלה, שנתנו חיפוי לכוחות הערוכים ממזרח לתעלה וממערבה.

ההתנהלות המצרית בשטח לאחר הצליחה

עוד לפני הצליחה, ב-15 באוקטובר בשעה 2000, דיווח מפקד התצפית של גדוד משמר הגבול 14 המצרי, שנמצאה כ-2 ק"מ מדרום למרסא אבו סולטאן, שמצפון לאגם המר הגדול, כי הוא שומע רעש של שרשראות טנקים ממערב למרסא אבו סולטאן, ואף חזר על כך ב-16 באוקטובר בשעה 0330, מבלי שהיה יכול לקבוע בכמה טנקים מדובר. המידע דווח למרכז הידיעות באבו צוויר. הדיווחים למפקדה הכללית בקהיר ("מרכז 10") על הצליחה התקבלו בעקבות דיווחי גדודי ההגנה האווירית על תקיפתם על ידי כוחות בלתי מזהים. על פי אחד המקורות, דיווחים אלה לא טופלו כפי שהיה צריך, מאחר והם לא הגיעו מהגורם שהיה מוסמך לדווח אותן, והוא מודיעין ארמיה 2.⁷

ראש המודיעין הצבאי אמר בראיונותיו בשנים האחרונות, כי עם תחילת צליחת הכוחות הישראליים לגדה המערבית, הם קיבלו ידיעה מאחת התצפיות (לפי המינוח ייתכן גם האזנה), על צליחת שני כלי רכב אמפיביים את התעלה, והם דיווחו זאת לארמיה 2.

על פי ההיסטוריון, לואא' ג'מאל חמאד⁸, אף מפקדה בצבא המצרי לא קיבלה ידיעה כלשהי על צליחת חטיבת הצנחנים הישראלית לגדה המערבית בדורסואר בליל 16 באוקטובר. הידיעה הראשונה הגיעה למפקדה העיקרית של ארמיה 2 מגדוד גילוי המכ"ם, שהפלוגה שלו בשדה התעופה דורסואר, דיווחה על פעילות מספר טנקי אויב וכוח צנחנים באזור שדה התעופה. ראש מטה הארמיה, לואא' תייסיר אל-עקאד, ששימש מפקדה בפועל, החליט לשלוח מיד סיור מגדוד החי"ר הממוכן שהיה ערוך באזור צומת אבו סולטאן-דרך האמנה, כ-5 ק"מ ממזרח לשדה, כדי לבדוק את העניין. הסיור הותקף והושמד בכניסה לשדה התעופה,

אך אחד מאנשיו שנפצע, הספיק לדווח על הקורה בסביבות השעה 0930 בבוקר.

בבוקר 16 באוקטובר בסביבות השעה 1000 הגיעה ידיעה ראשונה למפקדה הקדמית של ארמיה 2 באיסמעיליה, על המצאות כוחות ישראלים ממערב לתעלה. דיווח אחד הגיע מסוללת המרגמות שנמצאה בשדה התעופה דורסואר, ובהמשך הגיעו דיווחים נוספים על פעילות כוחות ישראלים באזור, שהשתלטו על גשר ביילי שעל תעלת המים המתוקים, כ-2 ק"מ ממערב לתעלת סואץ, עליו עברה דרך אבו סולטאן לצומת עות'מאן. בעקבות כך הורתה מפקדת הארמיה בשעה 1100 לחטיבה 116 לשגר פלוגה מהגדוד שהיה ערוך בצומת אבו סולטאן – דרך האמנה, מתוגברת במחלקת טנקים, לשדה התעופה של דורסואר, כדי להשמיד את כוח האויב, שהוערך ב-5 טנקים. הפלוגה לא הצליחה לבצע את משימתה, והקשר עימה נותק. התמונה שהתקבלה במפקדת הארמיה בשלב הזה הייתה, שמדובר בכוח קטן של כמה טנקים בלבד.

לפני הצוהריים הגיעו למפקדת הארמיה ידיעות בדבר תקיפת הגדוד שנמצא בצומת אבו סולטאן – דרך האמנה, בידי כוח שריון של האויב. ראש מטה הארמיה החליט להשמיד כוח אויב זה, והורה למפקד חטיבה 116 לארגן כוח שיכלול גדוד חי"ר ממוכן, מחלקת טנקים ומחלקת תותחי סער SU-100, וכן גדוד ארטילריה וסוללת נ"מ, כדי שיבצע משימה זו. הכוח יצא לדרך לעבר הצומת מבלי ששלח סיור מקדים לפניו וכוח לאבטחת אגפיו, וכתוצאה מכך נפל למארב מאורגן שהכין עבורו האויב באזור הצומת, וספג אבדות רבות באמל"ח ובנפש, ובכלל זה מפקד החטיבה שנהרג. גם הגדוד שנמצא בצומת נפגע קשות מהתקפת כוח האויב.

בלבול ותמונת מצב שגויה במפקדת ארמיה 2 וב"מרכז 10" בקהיר

הדיווחים שהגיעו למפקדת ארמיה 2 בבוקר 16 באוקטובר לא היו מדויקים ומלאי סתירות, והצביעו כי כמות קטנה של טנקים אמפיביים ישראלים עברו לגדה המערבית של התעלה, והם נמצאים בשדה התעופה בדורסואר, בעוד שבפועל היו שם חטיבת צנחנים ו-30 טנקים, וכן נגמ"שים. המפקדה הכללית ב"מרכז 10" בקהיר קיבלה

6. ג'מאל חמאד: מערכות המלחמה בחזית המצרית, פרק ה', עמ' 322-323.

7. מחמד פאוזי: מלחמת אוקטובר 1973, פרק 6, עמ' 129.

8. ג'מאל חמאד: מערכות המלחמה בחזית המצרית, פרק ה', עמ' 323-327. גם התיאור של פאוזי זהה. פרק 6, עמ' 129-131.

9. זאת לאחר שמפקד הארמיה, לואא' סעד מאמון, לקה בהתקף לב ב-14 באוקטובר, במהלך הקרב שניהלו כוחותיו מול כוחות צה"ל, במסגרת המתקפה המצרית היוזמה לעבר המעברים, שהסתיימה במפלה קשה מבחינתם, ובפגיעה קשה בדיוויזיה משורינית 21.

10. מושיר (פילדמרשל) מוחמד עבד אל-עיני אל-ג'מסי: זיכרונות אל-ג'מסי, מלחמת אוקטובר 1973, חלק 3, פרק 2, פסקה 8, עמ' 415-414.

11. מחמד פאוזי: מלחמת אוקטובר 1973, מחקר ולקחים. קהיר 2014, פרק 6, עמ' 129-130. פאוזי היה הרמטכ"ל בתקופת מלחמת ששת הימים, ואחר כך שר ההגנה במלחמת ההתשה.

12. חסנין הייכל: אוקטובר 1973, חלק ב', פרק 13, עמ' 466-478.

את הידיעות הראשונות ממפקדת ארמיה 2 על צליחת כוח אויב למערב התעלה בבוקר ה-16 באוקטובר. היו אלה דיווחים גורמים, שלא גרמו להרגשת דחיפות או לחששות. בהודעה נמסר כי "קבוצות קטנות של האויב הצליחו לעבור לגדה המערבית, וכי ארמיה 2 נוקטת בצעדים הדרושים כדי לחסלם". במהלך היום הגיעו ל"מרכז 10" ידיעות כי מספר גדודים של טיילי קרקע-אוויר הותקפו על ידי טנקי אויב, שחלקם נמצאו כ-15 ק"מ ממערב לתעלה. הדיווחים ציינו כי מדובר ב-75 טנקים, המופיעים בפתאומיות, תוקפים את מוצבי הטילים מטווח של כ-2 ק"מ, משמידים אותם ונסוגים ללא כול אבדות, כדי להופיע במקום אחר. לגדודים אלה לא היה נשק נ"ט כדי להתגונן נגדם.

אי יכולתם של גורמי המודיעין בארמיה 2 להשיג ידיעות נכונות על האירוע ועל האויב, היא הסיבה העיקרית להטעיית המפקדות המקומיות בגזרה והמפקדה הכללית בקהיר, על המתרחש בשטח באותה עת. נוצר הרושם שמדובר באירוע מצומצם ומקומי, ולא באירוע נרחב ונועז, שנועד ליצור בלבול ואנדרלמוסיה בקרב הכוחות המצריים באזור, כמהלך של לוחמה פסיכולוגית, וכי כוח זה יחזור לגדה המזרחית לפני שיושמד, או שאנשיו יפלו בשבי. כתוצאה מכך לא עלה על דעתו של אף אחד, לא במפקדת ארמיה 2 ולא במפקדה הכללית, כי מה שקורה מאחורי גבם בדורסואר הוא מבצע צבאי נרחב להקמת ראש גשר ישראלי בגדה המערבית של התעלה, וכי תוך זמן קצר יעברו דרכו שלוש דיוויזיות שריון ישראליות לגדה המערבית של התעלה.

כשהמפקדה הכללית המצרית החלה לקבל בבוקר ה-16 באוקטובר ידיעות ראשונות על הימצאות כוחות אויב קטנים בגדה המערבית, היא התייחסה אליהן בזלזול, כאל אפיזודה לא רצינית של כנופיות שהצליחו להסתגל לשם, ולכן לא נקטה כול צעד מתחייב, מלבד לסמוך על כך שארמיה 2 תטפל בהם באמצעיה. גם הדיווחים שהגיעו על תקיפת יחידות הגנה אווירית, שנמצאו 15 ק"מ מהתעלה, לא גרמו לשינוי בגישה.

ראש אגף המבצעים המצרי דאז, לואא' ג'מסי, מתאר בספרו¹⁰ כי הידיעה הראשונה בנושא, שהגיעה ל"מרכז 10" ממפקדת ארמיה 2 הפתיעה אותו ואת הרמטכ"ל שאזלי, ומיד נשאלה השאלה כיצד קרה הדבר. בשיחה מידית עם מפקד הארמיה בפועל, העריך הנ"ל כי הכוח הקטן צלח את התעלה בחסות הלחימה הקשה שהתנהלה בגדה המזרחית של התעלה, מול דיוויזיה ח"ר 16, שבאגף הימני של הארמיה. הוא גם העריך כי כוחות הארמיה ישתלטו מהר על כוח זה. רק מאוחר יותר התברר כי לאויב יש בגדה המערבית של התעלה באזור דורסואר כ-30 טנקים וכגודל צנחנים, שצלחו במהלך הלילה. מכאן החלה הטעות בהערכת המצב לאור המידע הלא מדויק לגבי גודל כוח האויב. ההחלטה היחידה שהתקבלה במפקדה הכללית

בקשר לכך, הייתה העלאת הכוונות בחטיבת שריון 23 מהדיוויזיה הממוכנת 3, מעתודת המפקדה הכללית, לקראת אפשרות קידומה לגזרת ארמיה 2, תוך שעה מקבלת הפקודה, כדי להתמודד עם הכוח הישראלי שהסתגל לגדה המערבית.

מה ידעו סאדאת ושר המלחמה המצרי

על פי ספרו של פריק אוול (מקביל לגנרל 4 כוכבים) פאוזי, המפקדה הכללית הסתירה ידיעות אלה והטילה עליהן איפול, שכן באותו יום הופיע הנשיא סאדאת בפני מועצת העם (הפרלמנט) והכריז על ניצחון במלחמה, וגם הגיע בשעות אחר הצהריים למפקדה הכללית כדי להודות לקצינים על כך ולברכם¹¹.

נראה כי לצמרת, ובראשה הנשיא סאדאת, ושר המלחמה אחמד איסמעיל, לא דווח מידית על האירוע. מדבריהם עולה כי באותה עת הם נכחו במועצת העם, שבה נשא הנשיא סאדאת את נאומו המפורסם, שבו הודיע מהם תנאי מצרים להפסקת אש, ולכן לא עודכן במידע על פעילות טנקים ישראלים ממערב לתעלת סואץ. שר המלחמה אישר לעיתונאי חסנון הייכל עורך אל-אהרם, בראיון ב-18 בנובמבר 1973, כי גם אליו הוגיעו כול ידיעות על צליחת האויב את התעלה לגדתה המערבית, אלא רק לאחר שובו ממועצת העם. לדבריו הידיעות שדווחו לו תיארו הסתננות כוח קטן של טנקים אמפיביים ישראלים אל ממערב לתעלה, והמפקדות המקומיות העריכו כי יהיה אפשר לחסלו במהירות.

שר המלחמה ציין את חילופי הפיקוד בארמיה 2, בעקבות התקף הלב שבו לקה מפקדה בבוקר 14 באוקטובר, והעברת הפיקוד באופן זמני לראש מטה הארמיה, כאחת הסיבות לתמונה הלא בהירה שהצטיירה על המתרחש. כול זה קורה בשלב מאוד קריטי במלחמה, ולאחר אבדות כבדות שספגה הארמיה, שהשפיעו על מהלך הלחימה בחזית המצרית. במקומו מונה למפקדה, בצוהרי ה-16 באוקטובר, לואא' עבד אל-מונעים ח'ליל, ששימש כבר בתפקיד זה בתקופת מלחמת ההתשה. לדעת היסטוריונים, הייתה זו טעות גדולה למנות מפקד מבחוץ לתפקיד זה, במצב הקריטי בו נמצאה הארמיה, כאשר הוא אינו בקי במה שקורה. המפקדה הכללית לא העריכה שמדובר במהלך שהוא "נקודת ההיפוך" במלחמה, ולכן גם לא התייחסה לכול האירוע ברצינות הראויה.

הודעת ראש ממשלת ישראל בנאומו בכנסת ב-16 באוקטובר, לאחר סאדאת סיים את נאומו במועצת העם, כי כוחות ישראלים נלחמים גם בצידה המערבי של התעלה, היתה בבחינת הפתעה מדהימה עבורו ועבור הצמרת המצרית כולה והעולם כולו. לפי הייכל¹² סאדאת הגיב על דברים אלה ואמר, כי הודעת גולדה נועדה להחליש את השפעת נאומו בעולם. הייכל חשב שיש לדברים יסוד, שכן לא ייתכן שראש ממשלת

ישראל תאמר לכנסת דברים שאינם אמת. כדי לברר את הדבר, התקשר סאדאת בדחיפות לשר המלחמה, אחמד איסמעיל, שגם הוא לא ידע באותה עת להבהיר את הדברים, ועדכן את הנשיא כי מדובר בכוח קטן של 7 טנקים, שצלח את התעלה, והבטיח לו שהכוחות במקום ידעו לטפל בו ולהשמידו. איסמעיל אף חשב שהמהלך הישראלי הוא נסיון שנעשה במסגרת הלוחמה הפסיכולוגית שמנהלת ישראל, כדי להשפיע על דעת הקהל בישראל, שהחלה לדעת את היקף האבדות שנגרמו עד כה במלחמה.

הדבר גם יצר דילמה בפני הנשיא סאדאת, שהסכמה שלו להפסקת אש, כפי שהציג בנאומו, לפני שידע על פעילות הכוח הישראלי בגדה המערבית, משאירה את המצב הזה על כנו, אלא אם יצליחו להשמידו לפני כן. סאדאת הגיע ל"מרכז 10" בשעת לילה מאוחרת, לאחר שסיים את פגישתו עם ראש ממשלת ברית המועצות, אלכסי קוסיגין, שביקר אז במצרים, ונקלע לעימות שהתפתח בין שר המלחמה לרמטכ"ל באשר לדרך בה צריך לטפל בכוח האויב שצלח לגדה המערבית, כאשר שר ההגנה טוען שצריך לתקוף את הפרצה דרכה עבר הכוח ממזרח, קרי מסיני, ואילו הרמטכ"ל טען שצריך לעשות זאת ממערב, קרי משטח מצרים. כך נולדה תכנית ההתקפה על הפרצה שיצאה לדרך ב-17 באוקטובר בידי דיוויזיה משורינת 21 וחטיבת טנקים עצמאית 25, שנחלה תבוסה קשה ביותר. בדיון שהתקיים באותו לילה בראשות סאדאת, העריך ראש המודיעין, פואד צאר, כי אין כול סימנים לכך שהישראלים מתכוונים להתקדם לעבר קהיר, וכי מטרת המהלך כולו היא בעיקרה מדינית ולא צבאית, ונועדה לייצר מציאות חדשה, ולשמש קלף במו"מ שיתקיים בין הצדדים בהמשך.

סיכום

דיווחים מוטעים אלה שהועברו למפקדה הכללית על המתרחש, היו נקודת ההתחלה של הטעות הגדולה שעשו המצרים במלחמה זו, וזו היתה הקדמה לאירועים שהתרחשו בהמשך. לואא' חסן אל-בדרי, שהתבקש על ידי סאדאת לכתוב את ההיסטוריה הרשמית של המלחמה, חזר לנשיא מובארק, לאחר שסיים את כתיבת הספר, ואמר לו: זוהי ההיסטוריה האמתית של המלחמה, אך רק פרק אחד אני לא מצליח לכתוב, והוא על הפרצה (על צליחת צה"ל והטיפול בה), מאחר שכול מי שהיה מעורב בעניין, מטיל את האחריות והאשמה על האחרים. מובארק קיים ישיבה דחופה עם כול המפקדים הבכירים ודן עימם בנושא. ראש המודיעין הציג את עמדתו בדיון, וגם מסמך שבו טען שאחת הסיבות החשובות שגרמו לפרצה, היתה המעורבות האמריקאית הישירה במלחמה, כפי שצוין לעיל. מובארק הורה לבדרי להשלים את הפרק על פי המידע שבידי המודיעין הצבאי, ובסיועו, וכך היה. מובארק גנז את הספר, והוא לא פורסם עד היום. ■